

Colecție coordonată de
LIVIA SZÁSZ

Această traducere s-a realizat cu sprijinul programului
„Canada Council for the Arts”
We acknowledge the support of the
Canada Council for the Arts for this translation

Conseil des arts Canada Council
du Canada for the Arts

MARGARET
MACMILLAN

FĂURITORII
PĂCII
Şase luni care au schimbat lumea

Traducere din engleză de
SMARANDA CÂMPEANU

TREI

CUPRINS

Ilustrații / 9

Mulțumiri / 11

Notă privind numele orașelor / 13

Hărți / 14

Introducere / 19

PARTEA I: PREGĂTIRILE PENTRU PACE / 29

1. Woodrow Wilson sosește în Europa / 31

2. Primele impresii / 48

3. Paris / 58

4. Lloyd George și delegația Imperiului Britanic / 69

PARTEA A II-A: O NOUĂ ORDINE MONDIALĂ / 87

5. Noi suntem Liga Popoarelor / 89

6. Rusia / 101

7. Liga Națiunilor / 125

8. Mandatele / 143

PARTEA A III-A: DIN NOU BALCANII / 155

9. Iugoslavia / 157

10. România / 175

11. Bulgaria / 189

12. Pauza solstițiului de iarnă / 198

PARTEA A IV-A: CHESTIUNEA GERMANĂ / 211

- 13. Pedepsa și prevenirea / 213
- 14. Îngenuncherea Germaniei / 224
- 15. Stabilirea notei de plată / 241
- 16. Impas cu privire la condițiile păcii cu Germania / 258

PARTEA A V-A: ÎNTRE EST ȘI VEST / 271

- 17. Polonia renăscută / 273
- 18. Cehii și slovacii / 300
- 19. Austria / 316
- 20. Ungaria / 329

PARTEA A VI-A: O PRIMĂVARĂ CU PROBLEME / 345

- 21. Consiliul Celor Patru / 347
- 22. Dezertarea Italiei / 355
- 23. Japonia și egalitatea rasială / 387
- 24. Un pumnal îndreptat spre inima Chinei / 406

PARTEA A VII-A: ORIENTUL MIJLOCIU IESE

- LA LUMINĂ / 433
- 25. Cel mai de seamă om de stat al Greciei de la Pericle încoace / 435
- 26. Sfârșitul otomanilor / 458
- 27. Independența arabă / 476
- 28. Palestina / 511
- 29. Atatürk și încălcarea Tratatului de la Sèvres / 531

PARTEA A VIII-A: ÎNCHEIEREA CONFERINȚEI / 565

- 30. Sala Oglinzilor / 567

Concluzii / 596

Note / 603

Bibliografie / 672

Indice / 695

Ilustrații

1. Sosirea triumfală a lui Woodrow Wilson la Paris
2. Clemenceau și Lloyd George
3. Delegația Imperiului Britanic
4. Locurile delegaților la Conferința de Pace
5. Lloyd George, Orlando, Clemenceau și Wilson
6. „Întrecerea dintre înfrățirea păcii și revoluție”
7. Wilson la curse
8. Clemenceau
9. Mareșalul Foch
10. Mulțimi așteptând în fața Quai d'Orsay
11. Șoferii fauritorilor păcii
12. Consiliul Celor Patru în biroul lui Wilson
13. Regina Maria a României
14. Ignacy Jan Paderewski
15. Generalul Józef Piłsudski
16. Béla Kun
17. Prințul Feisal și delegația arabă
18. Orlando părăsind Parisul
19. Gabriele D'Annunzio
20. Eleftherios Venizelos
21. Kemal Atatürk
22. Căderea orașului Smyrna, 1922
23. Lordul Curzon
24. Delegația turcă la Lausanne
25. Delegația germană

- 26. Demonstrație la Berlin
- 27. Pregătiri la Versailles
- 28. Persoane asistând la semnarea Tratatului de la Versailles
- 29. Sala Oglinzilor, 28 iunie 1919
- 30. În fața Palatului Versailles, 28 iunie 1919

Autoarea și editura doresc să le mulțumească celor care le-au dat permisiunea de a reproduce ilustrațiile, după cum urmează: Bibliotecii Universității Princeton pentru imaginile 1 și 7; Agenției Hulton Getty pentru 2, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 27 și 28; membrilor Consiliului de administrație de la Imperial War Museum din Londra pentru 3 și 29; Bibliotecii de Imagini a revistei *The Illustrated London News* pentru 10, 14, 18, 25 și 26; Bibliotecii de Imagini Mary Evans pentru 15, 19 și 30.

Mulțumiri

Numele meu apare pe prima pagină a acestei cărți, lângă titlu, dar volumul de față nu ar fi prins contur în absența nenumăraților oameni extraordinari care m-au ajutat să abordez un subiect de o asemenea anvergură, oameni care m-au îmbărbătat când m-am simțit descurajată și m-au suportat în momentele în care nu voiam să vorbesc despre nimic altceva în afară de Liga Națiunilor. Însă trebuie să mulțumesc în mod deosebit Sandrei Hargreaves, lui Avi Shlaim, Peter Snow și lordului Weidenfeld, care m-au ajutat să transform o idee într-un proiect serios. Consider că a fost marele meu noroc să fiu publicată de Editura John Murray. Grant McIntyre și Matthew Taylor au redactat meticulos volumul și mi-au oferit un ajutor neprețuit. Colegului și prietenului meu Bob Bothwell îi rămân profund îndatorată intelectual, căci el a fost cel care m-a ajutat să-mi clarific pe parcursul anilor nu numai teoriile despre Conferința de Pace, dar și despre scrierea istoriei în general. Orde Morton, Thomas Barcsay, David MacMillan, Catharina MacMillan, Thomas MacMillan, Alex MacMillan, Megan MacMillan, Ann MacMillan, Peter Snow, Daniel Snow și Barbara Eastman au citit fragmente din carte și mi-au dat sfaturi de care aveam mare nevoie. Părinții mei, Eluned și Robert MacMillan, au citit fiecare cuvânt, adesea de mai multe ori, fără să se plângă. Am avut alături de mine doi cercetători de excepție: pe Rebecca Snow, care a găsit ilustrațiile, și pe John Ondrovick, care a verificat textul și a cules bibliografia. Bob Manson, Al Wargo și Errol Aspegvig m-au susținut în diferitele etape ale muncii de cercetare.

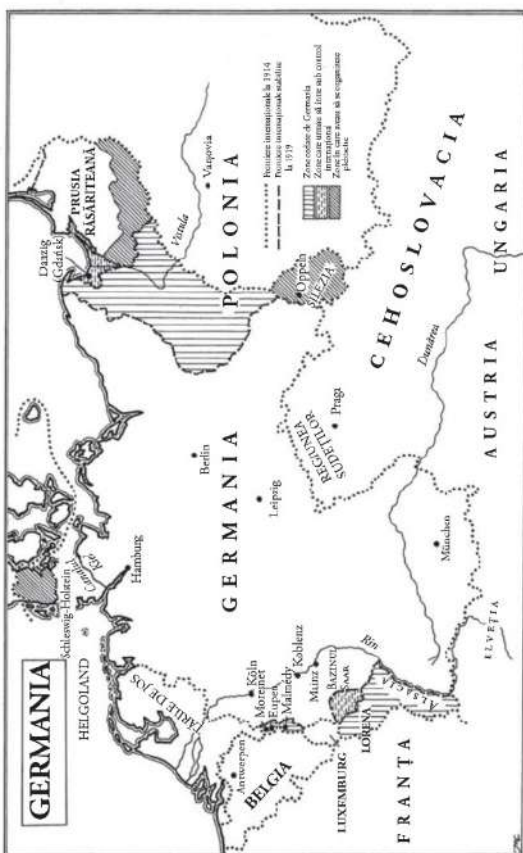
Le sunt recunoscătoare celor de mai jos pentru că mi-au dat permisiunea de a cita din materiale din colecțiile lor sau din colecțiile ale

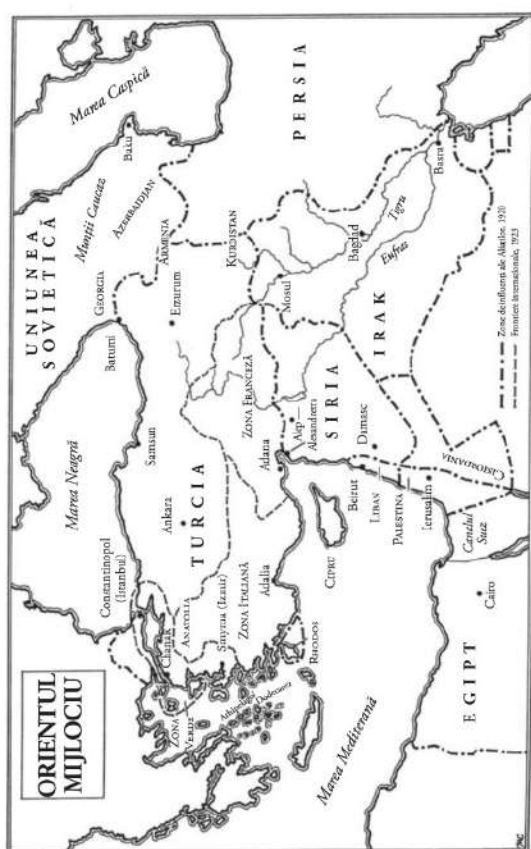
căror drepturi de autor le dețin: Arhivelor Naționale ale Scoției pentru Dosarele Lothian (GD40/17); lui Nigel Nicolson pentru volumul lui Harold Nicolson, *Peacemaking, 1919* (Methuen, Londra, 1964); directorului Arhivelor Parlamentare ale Marii Britanii (Clerk of the Records, House of Lords Record Office), mandatar al Beaverbrook Foundation Trust pentru Dosarele Lloyd George; Princeton University Press pentru Arthur S. Link (ed.), *The Deliberations of the Council of Four*, 2 volume (Princeton University Press, Princeton și New Jersey, 1992); și membrilor Consiliului de administrație de la British Museum pentru Dosarele Balfour. S-au depus toate eforturile posibile pentru a da de urmele deținătorilor drepturilor de autor, însă în cazul în care există omisiuni, autoarea se va bucura să discute cu aceștia.

Sunt de asemenea recunoscătoare Universității Ryerson, unde lucrez, pentru timpul oferit pentru a duce la bun sfârșit această lucrare. Și St Antony's College, pentru perioada petrecută ca membru senior asociat. Familiile Snow și MacMillan din Londra și Daniel-Shlaim din Oxford au fost deosebit de ospitaliere și m-au încurajat mult. Dacă această carte nu reflectă toate acestea, atunci vina îmi aparține exclusiv.

Notă privind numele orașelor

O bună parte a orașelor menționate în această carte au mai multe denumiri. De exemplu, Lviv (din Ucraina zilelor noastre) apare sub numele de Léopol, Lemberg, Lwów sau Lvov. În general, am folosit numele utilizate în prezent. În ceea ce privește teritoriile aflate în litigiu la Conferința de Pace, am adoptat denumirea folosită la 1919: Danzig (Gdańsk), Fiume (Rijeka), Memel (Klaipėda), Shantung (Shandong), Teschen (Cieszyn sau Těšín), Tsingtao (Qindao).

INTRODUCERE

În 1919, Parisul era capitala lumii. Conferința de Pace era cea mai importantă chestiune la ordinea zilei, iar delegații — cei mai puternici oameni de pe mapamond. Se întâlneau în fiecare zi. Discutau, dezbăteau, se ciorovăiau și cădeau iar la înțelegere. Încheiau acorduri. Redactau tratate. Creau noi state și noi organizații. Cinau și mergeau la teatru unii în compania celorlalți. Timp de șase luni, din ianuarie până în iunie, Parisul a fost deopotrivă guvern, curte de apel și parlament mondial, nucleul temerilor și speranțelor întregii lumi. Oficial, Conferința de Pace a durat încă și mai mult, până în 1920, însă primele șase luni sunt cele mai importante, căci atunci s-au luat deciziile-cheie și s-a pus în mișcare un lanț de evenimente cruciale. Lumea nu mai văzuse niciodată ceva asemănător și nici că avea să mai vadă vreodată.

Făuritorii păcii veniseră la Paris pentru că Europa mândră, încrezătoare și bogată se năruise. Un război izbucnit în 1914 din cauza unei ciondăneli pentru putere și influență în Balcani angrenase toate marile puteri, de la Rusia țaristă în est până la Marea Britanie în vest și cca mai mare parte a celor mici. Doar Spania, Elveția, Olanda și statele scandinave reușiseră să rămână neimplicate. Se purtasera lupte în Asia, Africa, insulele din Pacific și în Orientul Mijlociu, dar majoritatea bătăliilor avuseseră loc pe pământ european, de-a lungul formidabilei rețele de tranșee care s-a întins din Belgia în nord până în Alpi în sud, de-a lungul graniței Rusiei cu Germania și aliata sa Austro-Ungaria și în Balcani. Soldați din toate statele lumii, din Australia, Canada, Noua Zeelandă, India și Newfoundland, veniseră să lupte pentru Imperiul Britanic; vietnamezii, marocanii, algerienii și senegalezii luptaseră pentru Franța; și, în cele din

urmă, în luptă au intrat și americanii, aduși la capătul răbdării de atacurile germanilor asupra navelor lor.

Europa de dincolo de marile câmpuri de bătălie nu se schimbase prea mult. Orașele importante rămăseseră în picioare, liniile de cale ferată încă existau, iar porturile funcționau, o imagine contrastantă cu dezastul lăsat în urmă de cel de-al Doilea Război Mondial, când până și mortarul și cărămizile clădirilor au fost făcute pulbere. Pierderile au fost de ordin uman. Milioane de soldați — căci avea să mai treacă o vreme până să izbucnească războaie în care civilii să fie uciși în masă — au murit în acești patru ani: 1 800 000 de germani, 1 700 000 de ruși, 1 384 000 de francezi, 1 290 000 de austro-ungari, 734 000 de britanici (și alți 192 000 de soldați din restul Imperiului), iar lista nu se sfârșește aici, deoarece până și micuțul stat Muntenegru a pierdut 3 000 de soldați. Copiii au rămas fără tați, nevestele fără soți, tinerelor femei li s-a răpit șansa de a se mărita. Iar Europa și-a pierdut potențialul de oameni de știință, poeți, conducători și pe eventualii descendenți ai acestora. Însă pe lista victimelor nu figurează cei rămași fără un picior, un braț sau un ochi, cei ai căror plămâni au fost sufocați de gaz otrăvitor sau cei care nu și-au revenit niciodată din punct de vedere psihic.

Timp de patru ani, cele mai avansate națiuni ale lumii și-au irosit forța de muncă, avuțiile, produsele industriale, științifice și tehnologice pe un război care poate că izbucnise din greșală, dar era imposibil de oprit, pentru că forțele celor două tabere beligerante erau egale. De abia în vara anului 1918, în momentul în care aliații Germaniei au început să șovăie, iar trupele americane proaspăt intrate în război au debarcat în Europa, Aliații au izbutit în cele din urmă să îndrume balanța în favoarea lor. Războiul s-a sfârșit în 11 noiembrie. Întreaga lume nutrea o vagă speranță că, indiferent care ar fi fost viitorul, acesta nu avea să fie la fel de rău ca războiul care tocmai se sfârșise.

Cei patru ani de război zdruncinaseră pentru todeauna acea încredere în sine de nestrămutat care adusese Europa pe culmile dominației mondiale. După tot ce se întâmplase pe Frontul de Vest, europenii nu mai puteau pretinde că aveau misiunea de a aduce civilizația în lume. Războiul răsturnase guverne, îi umilise pe cei peste măsură de puternici și ruinase societăți întregi. În Rusia, revoluțiile de la 1917 înlocuiseră țarismul cu un sistem despre care nimeni nu știa încă nimic. La sfârșitul războiului, Austro-Ungaria dispăruse cu desăvârșire, lăsând în urma sa un mare hău în centrul Europei. Imperiul Otoman, cu ale sale vaste

posesiuni în Orientul Mijlociu și micile teritorii europene, își dădea ultima suflare. Imperiul German era acum o republică. Vechile state ale Poloniei, Lituaniei, Estoniei și Letoniei se ridicau din negura istoriei și renășteau, iar noile state ale Iugoslaviei și Cehoslovaciei se străduiau să vadă lumina zilei.

În memoria colectivă, Conferința de Pace de la Paris este în primul rând cunoscută pentru semnarea tratatului cu Germania la Versailles, în iunie 1919, dar lucrările delegaților prezenți în capitala franceză au însemnat întotdeauna mult mai mult de-atât. Și celelalte state inamice — Bulgaria, Austria și Ungaria (acum separate) și Imperiul Otoman — trebuiau să semneze propriile tratate. Urmău să fie trasate noi granițe în centrul Europei și în Orientul Mijlociu. Și, mai presus de toate, era nevoie de o nouă ordine internațională, construită poate pe alte fundamente. Să fi fost oare momentul potrivit pentru crearea unei Organizații Internaționale a Muncii, unei Ligi a Națiunilor, unor acorduri privind rețelele internaționale de telegraf sau aviația mondială? După o catastrofă de asemenea proporții, așteptările erau enorme.

Chiar înainte de depunerea armelor, în 1918, au început să se audă voci care mai de care mai tânguitoare, agresive sau supărate. „China aparține chinezilor.” „Kurdistanul trebuie să fie liber.” „Polonia trebuie să renască.” Vociile vorbeau mai multe limbi. Aveau o mulțime de cereri. Statele Unite ale Americii trebuie să fie forța de menținere a ordinii în lume; sau americanii să plece acasă. Rușii au nevoie de ajutor; nu, trebuie lăsați să se descurce singuri. Vociile se plâneau: slovaci de cehi, croații de sârbi, arabii de evrei, chinezii de japonezi. Vociile erau îngrijorate, nesigure în ceea ce privea noua ordine mondială și abilitatea acestora de a aduce îmbunătățiri celei vechi. În Occident, oamenii discutau în șoaptă despre ideile periculoase care seceau din Est; cei din Est analizau amenințarea reprezentată de materialismul occidental. Europeanii se întrebau dacă aveau să-și mai revină vreodată. Africanii se temeau că fuseseră dați uitării. Asiaticii credeau că viitorul le aparținea; însă singura problemă era prezentul.

Într-o oarecare măsură, știm ce înseamnă să trăiești la sfârșitul unui mare război. Vociile de la 1919 se asemănau cu vociile prezentului. În 1989, când s-a sfârșit Războiul Rece, după ce marxismul sovietic s-a făcut nevăzut în groapa de gunoi a istoriei, forțe mai vechi, religia sau naționalismul, s-au trezit din somnul lor profund. Bosnia și Rwanda ne-au amintit cât de puternice pot fi aceste forțe. În 1919, lumea se confrunta cu sentimentul similar al apariției unei noi ordini mondiale în contextul